

onderworpen. Bleken zij betrouwbaar, dan werden zij vrijgelaten en in aanraking gebracht met instanties van de Nederlandse regering; allen moesten hetzij bij de strijdkrachten of de koopvaardij ingedeeld worden, hetzij een functie krijgen in het zich snel uitbreidend regeringsapparaat. Voordat zulks geschiedde, dienden zij evenwel 'uitgemolken' te worden: over de algemene toestanden in bezet gebied, over plaatselijke en regionale gebeurtenissen, eventueel ook over illegale contacten. In '40 en '41 kwamen, gelijk reeds vermeld, maar heel weinig Engelandvaarders aan: van mei '40 tot mei '41 welgeteld vier-en-twintig, maar nadien gingen, vooral toen hun evacuatie uit Spanje en Portugal en later ook uit Zweden enigszins op gang gekomen was, die cijfers stijgen: in '41 arriveerden er na mei honderdtachtig, in '42 ruim vijfhonderd, in '43 ruim vierhonderd en in '44 en '45 samen ruim tweeduizend, maar dat laatste cijfer sluit vermoedelijk een grote groep in die in Frankrijk aangetroffen was als arbeiders van de *Organisation Todt* - er zijn, neemt men aan, niet meer dan ca. zeventienhonderd 'echte' Engelandvaarders geweest.

Hun 'opvang' liet vooral in de eerste twee jaar veel te wensen over: talrijke Engelandvaarders ergerden zich aan het feit dat zij telkens hetzelfde verhaal moesten afdraaien voor weer andere ambtenaren en zij misten vooral menselijke belangstelling van de zijde van het overheidsapparaat. Pas in juli '42 werd door de zorgen van minister van Boeyen een tehuis in Wimbledon, in het zuiden van Londen, geopend, 'Huiuze Florys', waar Engelandvaarders na hun vrijlating uit de *Patriotic School* enige tijd op verhaal konden komen; wat hun onmiddellijke huisvesting betrof, hadden zij dan geen zorgen meer, maar dat betekende niet dat zij het gevoel kregen dat de ambtelijke bureaucratie met welke zij te maken kregen, voldoende begrip voor hen had. 'Men is gekomen', zo stelde in augustus '43 een Engelandvaarder op schrift, 'met de vaste wil om te vechten en net zo lang te vechten, totdat onze landgenoten in bezet gebied in Nederland dan wel in Indië weer vrij zullen kunnen ademhalen. Men heeft het beloofde land bereikt, en men ontmoet niets dan lauwheid, onverdraagzaamheid en inactiviteit, hetgeen 'n verlamme invloed uitoefent.'¹

Verscheidene ministers, met wie Engelandvaarders in persoonlijke aanraking kwamen, troffen menigeen hunner als allerm minst inspirerende figuren - figuren ook die vaak de neiging hadden, hen met vage beloften en onbevredigende toezeggingen af te schepen; bij één van die ministers kwam Sally Noach die zich in onbezet Frankrijk zoveel moeite gegeven had om Enge-

¹ S. Manheim: 'Rapport', 3 aug. 1943 (Doc II-217, a-1).